

Проблеми створення інтранет/екстранет-ресурсів у наукових бібліотеках

Проблемами та завданнями сучасних наукових бібліотек є удосконалення бібліотечно-інформаційних технологій. З цією метою постійно ведуться наукові дослідження, а найбільш вагомими з них насамперед оприлюднюються на наукових форумах.

У Києві 9–10 жовтня 2007 р. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбулася міжнародна наукова конференція «Інтранет/екстранет-ресурси в наукових бібліотеках». Співорганізаторами наукового форуму виступили Асоціація бібліотек України та Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук.

Мета міжнародного форуму полягала у визначенні напрямів розвитку бібліотек в умовах переходу до суспільства знань, їх трансформації в системоутворювальну ланку інформаційної сфери суспільства, вирішенню завдань забезпечення інтеграції бібліотек України у світову інформаційну інфраструктуру та посилення їх ролі в реалізації державної інформаційної політики в інтересах сталого розвитку суспільства.

Міжнародна наукова конференція працювала в пленарному та секційному режимах. Програма конференції включала секції з актуальних наукових напрямів роботи бібліотек, таких як «Веб-технології в науковій бібліотеці», «Бібліотечно-інформаційне обслуговування в умовах розвитку електронного середовища», «Інформаційно-аналітичні ресурси наукової бібліотеки», «Книжкові пам'ятки: електронні інформаційні масиви», «Інтранет-ресурси рукописної та архівної спадщини», «Сучасна українська біографістика в інформаційному просторі держави», «Інформаційні ресурси музичних бібліотек». Були проведені: семінар «Архів мережових науково-інформаційних ресурсів екстранет-середовища НАН України», семінар-практикум «Збереження бібліотечно-інформаційних фондів: традиційні та нові підходи», а також круглий стіл «Бібліотекознавча спадщина: формування електронних ресурсів».

У рамках конференції відбулося засідання Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук та установчі збори музичних відділів національних бібліотек – членів Бібліотечної Асамблеї Євразії, Асоціації бібліотек України.

Заявлено для оприлюднення понад двісті доповідей та повідомлень. У роботі конференції взяли участь фахівці та науковці України і зарубіжжя – США, Росії,

Білорусі, Естонії, представники фірм EBSCO й IPBIS, а також Міжнародної асоціації музичних бібліотек, архівів та інформаційних центрів (IAML).

Актуальність заходу підтверджує те, що в його роботі взяли участь фахівці від таких організацій та установ: Секретаріату Президента України; Служби ситуативного аналізу Секретаріату Президента України; Національної академії Служби безпеки України; Національної парламентської бібліотеки України; Національної наукової медичної бібліотеки України; Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського; Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УАН України; Харківської державної наукової бібліотеки України; Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника; Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки; Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького; Інституту проблем реєстрації інформації НАН України; Українського мовно-інформаційного фонду НАН України; Інституту програмних систем НАН України; Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології; Українського інституту науково-технічної та економічної інформації; Київського національного університету культури і мистецтв; Рівненського державного гуманітарного університету; Харківської державної академії дизайну та мистецтв; Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили; Кримського державного гуманітарного університету; Наукової бібліотеки національного університету «Києво-Могилянська академія»; Національного авіаційного університету; Київського національного університету внутрішніх справ; Васильківської філії Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»; Міжнародного науково-технічного університету; Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова; Одеської національної юридичної академії; Інституту оперативної діяльності та національної безпеки; Музею книги і друкарства України; Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України та ін.

Відкриваючи пленарне засідання, голова інформаційно-бібліотечної ради НАН України, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік НАН України **О. С. Онищенко** акцентував увагу учасників конференції на основних бібліотекознавчих проблемах та напрямах наукової роботи, зокрема, на стратегії розвитку інтранет- і екстранет-середовища, розроблення інноваційних бібліотеч-

но-інформаційних технологій, які забезпечують оперативний доступ до наукових інформаційних ресурсів (ІР). Доповідач підкреслив вагому роль наукових бібліотек у розробленні новітніх технологій, які забезпечують збереження фондів на різноманітних носіях інформації, а також звернув увагу на необхідність удосконалення методів та методології проведення науково-дослідних розробок у бібліотекознавстві та суміжних галузях науки.

Завідувач відділу Служби ситуативного аналізу Секретаріату Президента України, канд. іст. наук **А. Г. Бульвінський** відмітив активну і плідну взаємодію НБУВ зі Службою інформаційно-аналітичного забезпечення, важливість забезпечення аналітичними матеріалами органів влади, особливо оглядового характеру, які необхідні для прийняття управлінських рішень. Однак на сучасному етапі, на його думку, на державному рівні не існує раціонального розподілу завдань між організаціями та установами, які займаються аналітичним переробленням інформації, що інколи призводить до її дублювання або створює прогалини, особливо на обласному рівні. Суттєвою проблемою, тобто гальмом на шляху прискорення створення якісних аналітичних інтелектуальних продуктів, є відсутність в Україні закону про забезпечення органів державної влади аналітичною інформацією.

В. М. Горвий, заступник генерального директора НБУВ, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), д-р іст. наук, с. н. с., підтримав ідею необхідності розвитку електронних технологій, що забезпечують оперативний доступ до інформації та кооперації при створенні аналітичної інформації для владних структур. Співробітник цього ж структурного підрозділу зав. відділу **Л. А. Чуприна** вважає, що наявні вітчизняні органи інформації не мають можливості охопити весь спектр завдань, які ставляться перед ними зі створення аналітичних продуктів з усіх напрямів розвитку держави, тобто це є нагальна проблема, яка потребує вирішення.

Опікуються удосконаленням розроблення вітчизняних аналітичних документів й інші установи. Так, **В. Г. Хлань**, с. н. с. Інституту оперативної діяльності та національної безпеки, вважає, що аналітична переробка першоджерел потребує спеціальних технологій. Створення більш досконалих механізмів опрацювання документів сприятиме розширенню сегмента аналітичної інформації для забезпечення владних структур, тобто слід продовжувати розроблення інтелектуальних технологій з метою підготовки аналітичних матеріалів для прийняття управлінських рішень та аналітичних прогнозів.

Про проблеми удосконалення телекомунікаційної мережі розповів керівник Київського представництва Державного підприємства «Українська академічна і дослідницька мережа» (УАРНЕТ) **Р. Ю. Дубицький**. Його доповідь присвячена проблемам розроблення

швидкісного доступу до інформаційних ресурсів установ НАН України, тобто створенню галузевої сучасної потужної академічної телекомунікаційної мережі. Телекомунікаційна галузева мережа постійно розвивається, у перспективі планується підключення до неї інформаційних центрів ВНЗ. Магістральне обладнання вже дало змогу підключити академічні установи Польщі, планується також приєднання до академічної телекомунікаційної мережі наукових бібліотек й інформаційних центрів Росії.

Суттєво доповнили цю доповідь співробітники НБУВ. Так, наприклад, м. н. с. Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ **Д. В. Соловяненко** розповів про мережеве інформаційне забезпечення наукових досліджень в екстранет-середовищі НАН України, зокрема, про передплатні зарубіжні видання таких фірм, як EBSCO, SCOPUS та ін. Доступ до цих документів академічні бібліотеки здійснюють вже за допомогою телекомунікаційних каналів зв'язку УАРНЕТ. **В. О. Копанєва**, керівник групи моніторингу архівування та використання мережевих ресурсів НБУВ, проінформувала про інтранет-ресурси бібліотеки як інформаційної бази екстранет-середовища академічної системи країни.

Проблематика доповідей **А. Г. Бровкіна**, заступника генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, с. н. с., **Н. Ю. Каліберди**, зав. відділу НБУВ, **Н. Г. Комарової**, зав. сектору Центральної наукової бібліотеки ім. Якуба Коласа НАН Білорусі та ін. концентрувалася довкола широкого спектра питань, пов'язаних із визначенням основних завдань, які постають перед бібліотеками України та Білорусі в умовах кардинальних змін, які відбуваються у політиці формування, аналітико-синтетичного опрацювання та забезпечення максимального доступу до електронних масивів інформації. Основна увага доповідачів була присвячена питанням створення та управління інформаційними електронними ресурсами в сучасній бібліотеці, захисту та правовим проблемам доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів, вдосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування у бібліотеках усіх типів в умовах стрімкого розвитку сучасних електронних технологій, особливостям організації обслуговування електронними ресурсами.

Також значних успіхів у розробленні та впровадженні інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій досягли інші вітчизняні установи. **О. В. Богданович**, зав. відділу автоматизації бібліотечних процесів Одеської національної юридичної академії, розповіла про комп'ютеризацію усіх бібліотечних процесів від комплектування фонду до здійснення різноманітних інформаційних пошуків за допомогою електронного каталогу.

Не менш цікавою була доповідь менеджера зарубіжної фірми EBSCO **Т. Горєцької**, яка навела приклад з формування фондів наукових бібліотек США, які закуповують 63 % журналів, 24 % книг, 13 % інших видів друкованої продукції; з них 50 % складають ма-

теріали на електронних носіях, і цей відсоток має тенденцію до збільшення. На прикладі організації формування фондів наукових установ однієї з провідних країн з'ясувалося, що удосконалення каналів комунікативного зв'язку сприяє також зростанню надходження документів на електронних носіях. Фірма не тільки вивчає попит на наукові видання, але й опікується оперативністю їх доставки. З метою прискорення пошуку необхідної наукової інформації реферати на наукові видання фірми EBSCO мають важливі додаткові відомості, такі як місце роботи автора наукової праці та його електронна адреса, що значно скорочує час пошуку.

Окрім вітчизняних і зарубіжних академічних наукових установ, бібліотек і фірм у міжнародній конференції взяли участь представники провідних наукових масових бібліотек. Так, наприклад, **Т. І. Вилегжаніна**, генеральний директор державного закладу «Національна парламентська бібліотека України», розповіла про проблеми бібліотек системи Мінкультури і туризму України. Зокрема, про розроблені нормативні акти, які стосуються бібліотечної справи і сприятимуть юридично її розвитку, втім, на жаль, не підкріплені фінансово, але незважаючи на ці негативні фактори електронні технології впроваджуються у бібліотеках, і нині вже створено 100 веб-сайтів, організовуються також віртуальні виставки, довідки тощо.

Проблеми збереження ІР завжди були і будуть актуальними, з появою новітніх носіїв інформації вони ще більше поглиблюються. Директор Федерального центру консервації бібліотечних фондів Російської національної бібліотеки, д-р техн. наук **С. О. Добрусіна** акцентувала увагу учасників форуму на проблемах удосконалення збереження документів не лише на паперових носіях, але й електронних. Науковці США вважають, що 35–40 % фондів провідних зарубіжних бібліотек перебувають під загрозою руйнування, тому збереження паперових носіїв цілком залежить від розроблення інноваційних технологій, а перезапис паперових документів – від частоти зміни технологічних платформ і програмного забезпечення. На сучасному етапі перезапис електронних носіїв необхідно здійснювати кожні 2–3 роки, тому С. О. Добрусіна наполягала на необхідності дублювання мікрокопіювання зі скануванням документів, тобто поєднання технологій. Це слід робити не тільки з метою збереження ІР, а також для забезпечення правового боку цього питання, тобто мікрофільмовані інформаційні ресурси мають юридичне підкріплення в Росії, Європейських державах та США, що не можна сказати про поцифровані докумен-

ти. Аналогічні проблеми, тобто досвід страхового мікрофільмування Російської державної бібліотеки, розкриті в доповідях зав. відділу **Л. В. Черепанової** та зав. сектору Науково-дослідного центру консервації бібліотечних фондів **О. М. Шапаліної**.

Завдання та перспективи діяльності Центру консервації і реставрації НБУВ розкрили у спільній доповіді **Л. В. Муха**, заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, і співробітники Центру **М. М. Омельченко**, зав. відділу, канд. техн. наук; **Л. П. Затока**, н. с.

Про проблеми і перспективи створення інформаційних ресурсів рукописної спадщини наукових бібліотек доповідала **Л. А. Дубровіна**, член-кореспондент НАН України, директор Інституту рукопису НБУВ.

У рамках роботи міжнародної наукової конференції взяли участь представники Фонду сприяння розвитку культурних центрів за кордоном (Російська Федерація). Колеги з Російської Федерації та НБУВ організували презентацію колекції російських видань (близько 600 назв), що включає енциклопедичні видання, довідники, словники, підручники, монографії з різних галузей науки, а також художню літературу. Сприяли цій акції спонсори – «Фонд президента Б. Єльцина» та банк «Сатурн». Даний захід відбувся згідно з діючим в Російській Федерації Проектом створення центрів російської культури за кордоном, що передбачає «Формирование пояса добрососедства через распространение информации о России, ее экономике, политике, науке, культуре, образовании».

Голова інформаційно-бібліотечної ради НАН України, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік НАН України **О. С. Онищенко** висловив глибоку вдячність керівникам Фонду за подаровані видання та відзначив наші традиційно тісні стосунки з Російською Федерацією у галузі книгообміну.

Учасники міжнародної наукової конференції «Інтранет/екстранет-ресурси в наукових бібліотеках» прийняли рекомендації з актуальних напрямів подальшого дослідження наукових проблем бібліотекознавства та суміжних галузей.

Під час роботи міжнародної конференції діяли книжкові виставки: «Інтернет-ресурси», «Бібліотечно-інформаційне обслуговування в умовах нових інформаційних технологій», «Українська навчальна книга» та ін.

В. Корнієнко,
мол. наук. співробітник НБУВ